

tussen Duin & Dijk

Natuur in Noord-Holland. Jaargang 1 2 ● 2002

Vossen in

In de afgelopen 30 jaar heeft de Vos zich vanuit de duinen en het Gooi verder over Noord-Holland verspreid. Thans komen Vossen vrijwel overal voor, uitgezonderd op Texel. De aanwezigheid van de soort wordt niet door iedereen op prijs gesteld, vooral sinds er verhalen opduiken over de predatie van weidevogelnesten door Vossen in een aantal van onze weidevogelgebieden.

Met de komst van de Flora- en Faunawet is de Vos een beschermde diersoort. De provincie heeft echter de bevoegdheid gekregen ontheffing te verlenen voor afschot. Omdat er nog veel onduidelijkheid is over de rol van Vossen heeft de provincie onderzoek laten doen naar de ontwikkeling van de Vossenstand en de invloed hiervan op landbouw en natuur. De resultaten zijn gebruikt bij het formuleren van het provinciaal beleid ten aanzien van het verlenen van ontheffingen van het jachtverbod.

Onderzoek

Het onderzoek is uitgevoerd door het Bureau Waardenburg en bestond uit drie onderdelen: een literatuurstudie, een schriftelijke enquête en een aantal interviews. De resultaten van het onderzoek zijn te vinden in het onderzoeksrapport "Vossen in Noord-Holland, Ontwikkeling en toekomst". De enquête is verstuurd aan een twintigtal organisaties, waaronder de wildbeheerseenheden, de grotere terreinbeheerders, agrarische natuurverenigingen en Landschapbeheer Noord-Holland. Met de enquête is zowel 'harde' als 'zachte' informatie verzameld. Harde informatie is bijvoorbeeld het jaar van kolonisatie, zachte informatie is bijvoorbeeld een standpunt over het beheer van Vossen. Daarnaast zijn gesprekken

gevoerd met personen die relevante informatie over Vossen hebben. Ook zijn terreinbeheerders en wildbeheerseenheden benaderd om aanvullende informatie in te winnen naar aanleiding van de ingevulde enquête.

Terugkeer Vos

De Vos kwam in de Middeleeuwen voor in onze duinstreek en is vermoedelijk door bestrijding verdwenen. In de afgelopen decennia heeft de Vos zich weer in Noord-Holland gevestigd. De soort heeft zich vanuit de duinen en het Gooi over onze provincie verspreid. Voor februari 2000 werd het totale aantal Vossen in Noord-Holland geschat op 2500.

De herkomst van de Vossen in de duinen is niet met zekerheid vastgesteld. Er zijn sterke vermoedens dat deze Vossen afstammen van losgelaten of uit gevangenschap ontsnapte dieren. In 1968 werd voor het eerst een Vos waargenomen in het Noord-Hollands Duinreservaat, waarna de soort zich definitief vestigde in het gebied. Rond 1980 ontbraken Vossen nog in grote delen van Noord-Holland. Vooral in de periode na 1990 zijn veel poldergebieden in het midden en het noorden van Noord-Holland gekoloniseerd en thans komt de soort eigenlijk overal voor, met uitzondering van Texel. De hoogste dichtheden

komen voor in en nabij de gebieden waar de Vos zich het eerst heeft gevestigd: de duinen en binnenduinstrand van Kennemerland en het Gooi. De belangrijkste factoren die van invloed zijn op het aantal Vossen zijn voedselaanbod en de aanwezigheid van schuilplaatsen. Daarnaast is ook de mate van bejaging van invloed op de Vossenstand. Tot het begin van dit jaar vond er vrijwel overal afschot van Vossen plaats, behalve in een groot deel van de duinen en in het Gooi. Met name de snelle uitbreiding van de Vos in het veenweidegebied van Noord-Holland is opzienbarend, gezien de relatief hoge grondwaterstand en het grote aantal bredere waterlopen. Dit werd tot voor kort gezien als beperkend voor de uitbreiding van de soort.

Invloed Vos

Het stapelvoedsel van de Vos bestaat voornamelijk uit konijnen en muizen. Daarnaast is bekend dat broedende kolonievogels kwetsbaar zijn voor predatie door de Vos, denk aan de meeuwenkolonies in de duinen en de Lepelaars in het Naardermeer en het Zwanenwater. Door de komst van Vossen zijn een aantal kolonievogels en grondbroeders geheel of gedeeltelijk uit de duinen verdwenen. Momenteel staat de predatie van weidevogellegfels sterk in de belangstelling. Onderzoeksgegevens wijzen op een relatief hoge predatie van weidevogels door Vossen in de binnenduinstrand van Noord-Kennemerland en in Waterland. In andere belangrijke weidevogelgebieden zijn er tot op heden geen aanwijzingen van een

de wei, mooi maar lastig?

● Foto: SAXIFRAGA / Janus Verkerk.

hoge predatie door Vossen. Hier is de dichtheid aan Vossen echter (nog) aan de lage kant. Onderzoek naar de omvang van predatie van weidevogels, wordt momenteel uitgevoerd door SOVON en Alterra in opdracht van Landschapsbeheer Nederland. Het is een vijfjarig onderzoek, waarvan de onlangs verschenen predatiekaart een eerste resultaat is. Dit onderzoek, dat gedeeltelijk in Waterland wordt uitgevoerd, kan hopelijk op termijn uitsluitsel geven over de rol van de Vos bij de predatie van weidevogels.

Discussie

Naar verwachting zal het aantal Vossen bij het niet of slechts beperkt bejagen verder toenemen, met name in gebieden waar de dichtheid nu nog laag is (zoals in de meeste poldergebieden). Weidevogelbeschermers en terreinbeheerders verwachten dat de dichtheid zo hoog zal worden dat de invloed op weidevogels en andere bodembroeders groot is. Op de discussiebijeenkomst "Vossen en vogels" op 10 mei 2001 te Purmerend, is het onderzoeksrapport van het bureau

Waardenburg gepresenteerd aan een zestigtal vertegenwoordigers van Noord-Hollandse en landelijke organisaties. Ook werd daar een provinciaal beleidsstandpunt voor afgeven van ontheffingen gepresenteerd. Namens de landbouw en het agrarisch natuurbeheer, de milieufederatie Noord-Holland, Landschapsbeheer Noord-Holland en de terreinbeheerders gaven vier sprekers een reactie op het rapport en het beleidsstandpunt. Hierbij en bij de verdere discussies kwam duidelijk naar voren dat een groot deel van aanwezigen voorstander was van een 'soepel' ontheffingenbeleid inzake het bejagen van Vossen.

De Vos en de nieuwe wet

Op 1 april 2002 werd de Flora- en Faunawet van kracht. In deze nieuwe wet zijn de Vogelwet, de Jachtwet en de soortenparagraaf van de Natuurbeschermingswet opgegaan. De wet is ook een beschermingswet. Het is verboden om beschermde dieren opzettelijk te verstoren, te vangen of te doden. Ook de hollen en nesten mogen niet verstoord worden en is handel, vervoer en het uitzetten niet toegestaan. Dit geldt ook voor de Vos! Er zijn situaties beschreven in de wet waarbij afgeweken kan worden van deze beschermingsbepalingen. Het is bijvoorbeeld mogelijk om ontheffing te krijgen:

- ter voorkoming van belangrijke schade aan de landbouw en veeteelt
- in het belang van de volksgezondheid en openbare veiligheid,
- ter voorkoming van schade aan flora en fauna

● Foto: Hans Schouten, archief Het Vogeljaar.

- ter voorkoming van schade door Vossen aan niet bedrijfsmatig gehouden vee.

Het verlenen van een ontheffing is pas mogelijk als het voorkomen van de soort niet in gevaar komt en als er geen redelijk alternatief mogelijk is. Gedeputeerde Staten (GS) van Noord-Holland zijn verantwoordelijk voor de verlening van deze ontheffingen. Op 5 maart is een concept-beleidsnotitie door GS vastgesteld waarin het ontheffingenbeleid is aangegeven.

Wat betekent dit nu in de praktijk?

Schade van Vossen aan bedrijfsmatig gehouden vee wordt met enige regelmaat gemeld. Bij nadere beschouwing blijkt echter steeds dat hier dan sprake is van al gestorven dieren (o.a. doodgeboren lammeren) of reeds zieke dieren. Een aanvraag voor afschot van Vossen zal daarom zeer goed moeten worden onderbouwd.

Ten tweede wordt het overbrengen van ziekten genoemd als reden voor ontheffingverlening. Vossen worden verantwoordelijk gehouden voor het overbrengen van ziekten als hondsdoelheid en de Vossenlintworm. Daar is de Vos echter niet uniek in. Rosse woelmuizen en laatvliegers kunnen ook deze ziekten (en tal van andere) met zich mee nemen en eventueel overbrengen. Maar niemand is tot nu toe op het idee gekomen om een ontheffing voor afschot van woelmuizen

aan te vragen. Daarnaast komen met hondsdoelheid en de Vossenlintworm besmette Vossen niet voor in Noord-Holland. Met het oog daarop worden dan ook geen ontheffingen verleend.

Een andere veel genoemde grond is schade aan flora en fauna. Nu is predatie een natuurlijk fenomeen. De wetgever heeft ook niet bedoeld om iedere schade aan flora en fauna te voorkomen. Dat zou ook bij het schieten van de ene soort ten voordele van de ander een slang worden die in zijn eigen staart bijt. Er moet steeds een afweging worden gemaakt of een bepaalde dier- of plantensoort bevoordeeld moet worden ten koste van een andere. In de Memorie van Antwoord bij de wet staat dat sprake is van schade aan flora en fauna als "minder exemplaren dan wenselijk aanwezig (dreigen te) zijn, met als extreem geval het in een terrein of zelfs landelijk uitgeroeid worden van een populatie". De provincie Noord-Holland stelt dat die wenselijkheid blijkt uit het natuurdoel van een bepaald gebied. De bescherming van een aantal predatiegevoelige soorten grondbroeders waarvoor Nederland een bijzondere internationale verantwoordelijkheid op zich heeft genomen, of waarvoor met beheerders gebiedsgericht natuurdoelen zijn overeengekomen (Rode Lijst-soorten en weidevogels), kan ingrijpen in de Vossenpopulatie noodzakelijk maken.

Een aanvraag moet voor die gebieden en die soorten wel een goede cijfermatige onderbouwing hebben. Hoeveel Vossen zijn er? Hoeveel van de bedreigde diersoort? Hoe groot is de predatie? Welke alternatieve maatregelen zijn toegepast om de predatie terug te dringen? Een groot deel van de aanvragen die worden ingediend heeft betrekking op schade aan niet-bedrijfsmatig gehouden vee. Denk daarbij

aan eendenvijvers, kippen en kinderboerderijen. De beleidsnotitie zegt over de ontheffingverlening daarvoor: "Van deze mogelijkheid wordt alleen in uiterste noodzaak gebruik gemaakt. In beginsel wordt het deugdelijk afsluiten van de verblijfsplaatsen van het vee als andere bevredigende oplossing beschouwd. De noodzaak dient deugdelijk gemotiveerd te worden." Met andere woorden, met preventieve maatregelen is veel mogelijk om schade van Vossen te voorkomen.

En verder?

Over de Vos in ons open agrarische landschap is nog veel onduidelijk. Daarom houdt de provincie een vinger aan pols. In de eerste plaats steunt zij financieel het landelijke predatieonderzoek bij weidevogels. In de tweede plaats wordt gekeken op welke wijze de predatie van weidevogellegels in verschillende delen van Noord-Holland gevolgd kan worden in een monitor. Dit laatste gebeurt in nauwe samenwerking met de Vereniging Agrarisch Natuurbeheer Waterland en Landschapsbeheer Noord-Holland. Tenslotte wordt ook nagegaan op welke wijze de verdere ontwikkeling van het aantal Vossen gevolgd kan worden. Ook zal het ontheffingenbeleid, zoals verwoord in de provinciale beleidsnota, op termijn worden geëvalueerd. Indien er nieuwe ontwikkelingen zijn, zal dat in dit tijdschrift worden gemeld. En om op de titel terug te komen: Vossen in de wei, mooi maar ook lastig!

Beide auteurs zijn werkzaam bij de provincie Noord-Holland bij respectievelijk afdeling Water & Groen (Ton Eggenhuizen, tel. 023-5143890, e-mail eggenhuizen@noord-holland.nl) en afdeling Onderzoek (Kees Scharringa, tel. 023-5143152, e-mail scharringa@noord-holland.nl).